

vol. 32 nr 2 1989

Mossornas Vänner

innehåller:

	sid.
CRONBERG, N. Inventering av mossfloran i diabasområdet på Stjärnöhalvön utanför Karlshamn.....	31
Exkursionsrapporter.....	41
Höstprogram.....	49
Endangered bryophytes in Europe - causes and conservation.....	51
Bestämningsservice.....	52

Mossornas Vänner

FÖRENINGENS SYFTE OCH MÅLSÄTTNING: Att befrämja den amatörbryologiska verksamheten i de nordiska länderna.

VERKSAMHET:

- Periodisk publikation, "Mossornas Vänner".
- Floristiska inventeringar.
- Exkursioner.
- Kurser, utbildning.
- Floraprojekt "Vitmossor i Norden"
- Bestämningsservice.

PRENUMERATION: 40 kr för 1989. Medlemmar erhåller inbetalningskort med årets första nummer. Familjemedlemmar 10 kr (ej tidskr.)

PUBLIKATIONER: Mossornas Vänner. Tidigare nummer 12.50 kr/styck. Frakt- & exp.avgifter: <10 ex: 20 kr, >10 ex: 40 kr. Vitmossor i Norden. Fälthandbok, 121 s. Ny reviderad upplaga 1989! Pris med frakt 70 kr. Beställningar göres genom inbetalning till postgirot.

POSTGIRO: 13 37 88-0.

REDAKTÖR FÖR TIDSKRIFTEN: Pär Johansson
Birgittagatan 4 B
414 53 Göteborg
tel. 031-129483.

^RINSTRUKTION FÖR SKRIBENTER: Artiklar och notiser av alla slag är välkomna! Original i A4-format. Marginalerna åt vänster, höger och nedåt cirka 2 cm. Upptill cirka 3 cm. Titelsida med evt plats för rubrik och, för artiklar av mer allmänt intresse, även en engelskspråkig sammanfattning. Ring eller skriv gärna och rådgör!

SISTA INLÄMNINGSDAG för nästa nummer: 1990-01-31.

INVENTERING AV MOSSFLORAN I DIABASOMRÅDET PÅ STÄRNÖHALVÖN UTANFÖR KARLSHAMN

Uppgiften var att inventera den diabasgång som sträcker sig genom de centrala delarna av södra Stjärnö-halvön diagonalt i sydvästlig-nordostlig riktning. Stjärnö ligger vid kusten alldeles utanför Karlshamn i Blekinge. Resultaten skulle jämföras med andra miljöer på urberget runt omkring.

Namnskicket följer: Hallingbäck, H. och Söderström, L. 1987. Sveriges mossor och deras svenska namn – en kommenterad checklista. – Svensk Bot Tidskr. 81:357-388.

Äldre uppgifter

Blekinge är sannolikt ett av landets minst kända landskap vad gäller mossfloran. Sigfrid Medelius som var kyrkoherde och hängiven amatör-botanist, var under en tid vid 1900-talets början bosatt i Blekinge. Han har skrivit en uppsats med titeln "Bidrag till kännedom om Blekinges mossflora" publicerad i Botaniska Notiser 1926. I denna uppsats som veterligen är den enda mer omfattande sammanställningen om Blekinges mossflora nämner han 21 arter som funna speciellt på Stjärnö:

<i>Marchantia polymorpha</i>	lungmossa
<i>Lophocolea heterophylla</i>	vedblekmossa
<i>Cephalozia curvifolia</i>	
(= <i>Novellia curvifolia</i>)	långfliksmossa
<i>Andreaea rothii</i>	nervsotmossa
<i>Calliergon cordifolium</i>	kärnskedmossa
<i>Isopterygium elegans</i>	platt skimmermossa
<i>Scleropodium purum</i>	pösmossa
<i>Orthotrichum affine</i>	strimhättemossa
<i>Schistidium apocarpum</i>	strålblommossa
<i>Grimmia trichophylla</i>	klippgrimmia
<i>Racomitrium heterostichum</i>	
var <i>gracilescens</i>	bergraggmossa
<i>Cynodontium polycarpon</i>	bergklipptuss
<i>C. laxirete</i>	
(= <i>C. jenneri</i>)	stor klipptuss
<i>C. strumiferum</i>	strumaklipptuss
<i>Barbula unguiculata</i>	stor neonmossa
<i>Bartramia pomiformis</i>	kuddäppelmossa
<i>Pohlia grandiflora</i>	
(= <i>P. annotina</i>)	taggkornsnicka

<i>Bryum pendulum</i>	
(= <i>B. algovicum</i>)	hängbryum
<i>B. caespitium</i>	murbryum
<i>Rhodobryum roseum</i>	rosmossa
<i>Mnium affine</i>	
(<i>Plagimnium affine</i>)	skogspraktmossa

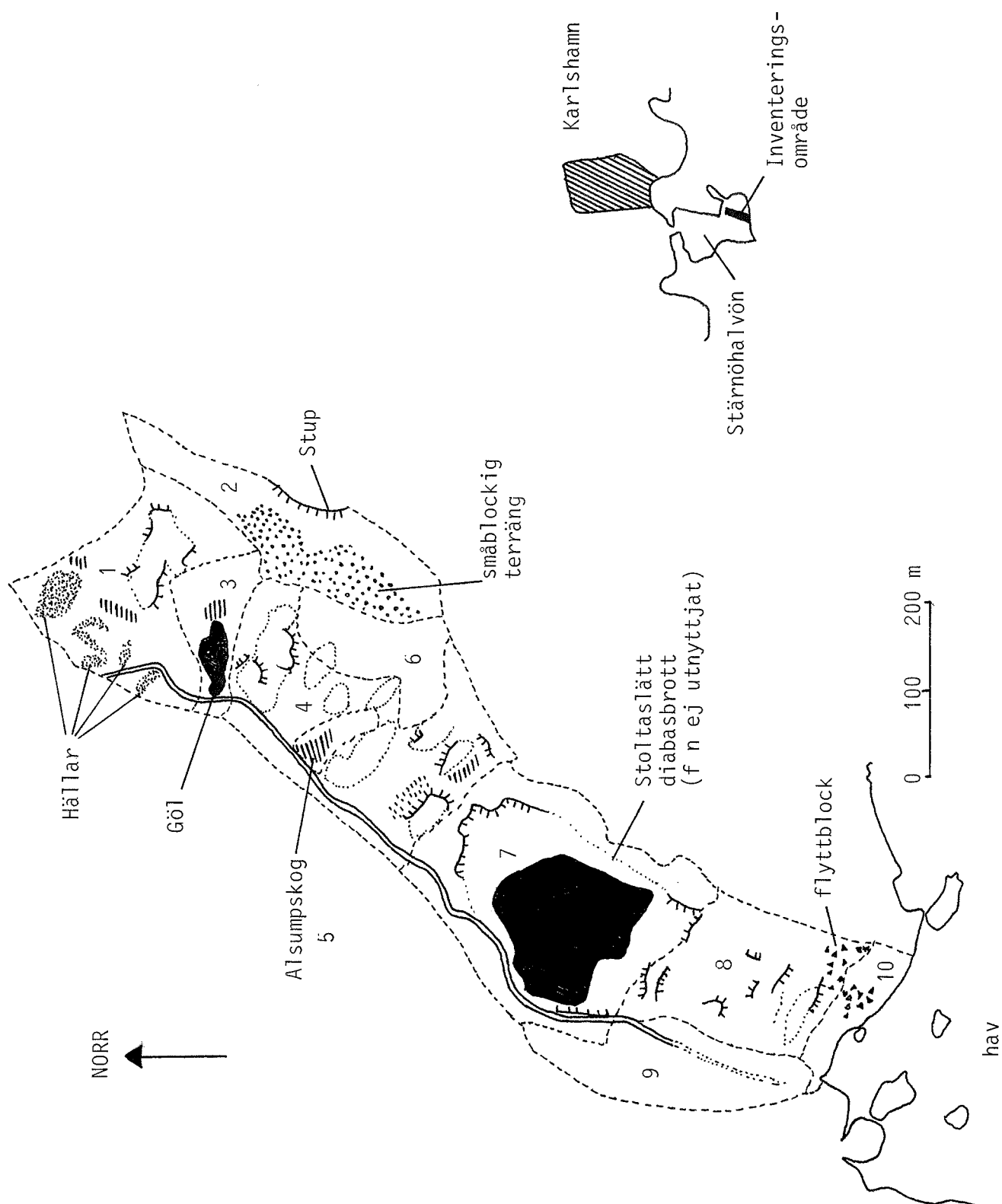
Av dessa har ungefär hälften blivit återfunna vid föreliggande inventering. Flera av de arter som inte blev återfunna är arter som inte är särskilt ovanliga och lever i störda miljöer. De kan ha funnits i området och försvunnit igen, de kan också finnas på halvön, fast inte i undersökningsområdet. Sådana arter är *Marchantia polymorpha*, *Schistidium apocarpum*, *Pohlia annotina*, *Bryum caespitium*.

Epifytfloran är mycket sparsam, sannolikt beroende på att den slagits ut av luftföroreningar från näraliggande industrier och kraftverk. Epifytfloran inskränker sig till ett fåtal arter och dessa finner man endast långt ner på stammarna i skyddat läge. På en ek fann jag några små exemplar av släktet *Orthotrichum*, möjligen den av *Medelius* funna *O. affine*. Dessa var inte möjliga att bestämma till art eftersom färskas sporkapslar saknades.

Några av arterna som inte blev återfunna är arter som växer på klippor; *Grimmia trichophylla*, *Andreaea rothii*, *Cynodontium polycarpon*, *C. jenneri* och *C. strumiferum* hör hit. Bland dessa är det flera som måste räknas som mycket sällsynta i den här delen av landet (*Andreaea rothii*, *Cynodontium jenneri*). Jag har kontrollerat *Medelius* kollektioner av dessa arter, som finns i herbariet vid Lunds Universitet – bestämningarna tycks vara korrekta. Det är möjligt att dessa arter blivit funna på någon del av halvön som ej besökts, det är också möjligt att de tidigare funnits inom undersökningsområdet, men av en eller annan anledning försvunnit.

Översiktlig beskrivning av mossfloran i området

Granithällarna som omger diabasgången har en mossflora som domineras av torktåliga och föga näringskrävande arter t ex *Polytrichum*-arter (björnmossor), *Racomitrium*-arter (raggmossor), *Hypnum cupressiforme* (cypressfläta), *Dicranum scoparium* (kvastmossa), *Hedwigia ciliata* (kakmossa). Diabasryggarna uppvisar en mossflora som är mindre torktålig. Underlaget är hårt och jämnt vilket försvårar kolonisation. På sina ställen är berget horisontellt uppsprucket eller skiktat så att rännor bildas där mossorna har lättare att få fäste. Diabasen är uppenbarligen svårvittrad och bidrar därmed inte till att göra underlaget näringsrikare, endast i undantagsfall har mossarter som trivs på näringsrikare underlag

(t ex *Homalothecium sericeum*, guldlocksmossa) påträffats. Typiska arter på diabas är *Barbilophozia barbata* (lundlumtermossa), *Bartramia pomiformis* (kuddäppelmossa), *Bryum capillare* (skruvbryum), *Dicranoweisia cirrata* (kustsnurrmossa), olika former av *Hypnum cupressiforme* (bergfläta), *Isopterygium elegans* (platt skimmermossa), *Isothecium alopecuroides* (råttsvansmossa), *I. myosuroides* (mussvansmossa), *Plagiochila asplenoides* (praktbräkenmossa), *P. porelloides* (liten bräkenmossa), ett flertal *Plagiothecium*-arter (sidenmossor).

Mossfloran på marken är dåligt utvecklad beroende på att området till största delen är beskogad med huvudsakligen bok och ek. Löven från dessa träd bryts ner långsamt och omöjliggör kolonisation av markmossor. Markmossor finns endast på platser där löv inte ansamlas. Exempel på arter: *Atrichum undulatum* (vågig sågmossa), *Dicranum majus* (stor kvastmossa), *Hylocomium splendens* (husmossa), *Brachythecium rutaulum* (stor gräsmossa), *Pleurozium schreberi* (väggmossa), *Polytrichum formosum* (skogsbjörnmossa), *Rhydiadelphus loreus* (västlig hakmossa), *Thuidium tamariscinum* (tujamossa). Det är markant få markmossor funna som indikerar näringsrikare förhållanden: *Eurhynchium praelongum* (spärrsprötmossa) och *Plagiomnium undulatum* (vågig praktmossa). Den förstnämnda är funnen på ett ställe och den sistnämnda är mer spridd, men alltid i litet antal.

Epifytfloran är som tidigare nämnts i det närmaste obefintlig, luftföroreningar är en trolig förklaring. Luftföroreningar kan också ha påverkat floran på hållar och block.

Isothecium-arterna, *Leucobryum glaucum* (blåmossa) och *Rhydiadelphus loreus* har en något oceanisk utbredning och är beroende av en jämn och tämligen hög luftfuktighet. Diabasgången skiljer sig markant ifrån omgivande marker genom detta inslag av fuktkrävande arter. Omgivande områden är torrare genom att hållarna är flatare, mer exponerade och genom att trädskiktet består till stor del av gles tallskog som erbjuder ett sämre skydd mot torka framför allt sommartid.

Totalt blev ett nittiototal arter funna, av dessa är det ingen som finns med på listan över hotade mossor i Sverige och endast ett fåtal som betraktas som ovanliga: *Amblystegium subtile* (trädkrypmossa), *Platygyrium repens* (kopparglansmossa).

Vanliga arter

Följande arter är vanliga i hela området och kan påträffas i stort sett i hela området, de kommer inte att särskilt att nämnas från delområdena annat än om de är särskilt framträdande:

<i>Amblystegium serpens</i>	späd krypmossa
<i>Atrichum undulatum</i>	vågig sågmossa
<i>Aulacomnium androgynum</i>	liten räffelmossa
<i>Barbilophozia barbata</i>	lundlummermossa
<i>Brachythecium reflexum</i>	späd gräsmossa
<i>Brachythecium rutabulum</i>	stor gräsmossa
<i>Brachythecium salebrosum</i>	skogsgräsmossa
<i>Bryum capillare</i>	skruvbryum
<i>Dicranella heteromalla</i>	smaragdmossa
<i>Dicranum montanum</i>	stubbkvastmossa
<i>Dicranum scoparium</i>	kvastmossa
<i>Hedwigia ciliata</i>	kakmossa
<i>Hypnum cupressiforme</i>	cypressfläta
<i>Isothecium alopecuroides</i>	råttsvansmossa
<i>Isothecium myosuroides</i>	mussvansmossa
<i>Lophocolea heterophylla</i>	vedblekmossa
<i>Plagiochila asplenoides</i>	praktbräkenmossa
<i>Plagiochila porelloides</i>	liten bräkenmossa
<i>Pleurozium schreberi</i>	väggmossa
<i>Polytrichum formosum</i>	skogsbjörnmossa
<i>Polytrichum piliferum</i>	hårbjörnmossa
<i>Ptilidium ciliare</i>	stor fransmossa
<i>Ptilidium pulcherrimum</i>	tät fransmossa
<i>Tetraphis pellucida</i>	fyr tandsmossa

Diabasgången delades upp i tio delområden som specialstuderades var för sig.

Område 1:

Nordligaste delen, ansluter i norr till en större väg. Inom området finns några mindre markerade diabasryggar och flera horisontella hållmarker av silikatsten i väster. Omgivande dessa finns några midre kärr och ung lövskog med bl a hassel och klibbal. På några ställen finns täta slånsnår och berberisbuskar. Flera stengärdesgårdar skvallrar om att detta är igenväxande betsmarker, liksom det mesta av diabasområdet tycks vara.

<i>Aulacomnium palustre</i>	räffelmossa	Plana hållar, silikatsten, ngt fuktigare.
<i>Bryum alpinum</i>	kopparbryum	Plana hållar, silikatsten.
<i>Calliergon cordifolium</i>	kärnskedmossa	Sumpdråg
<i>Calliergonella cuspidata</i>	spjutmossa	Sumpdråg
<i>Chiloscyphus polyanthos</i>	bäckblekmossa	Sumpdråg

<i>Dicranum polysetum</i>	vågig kvastmossa	
<i>Herzogiella seligeri</i>	stubbspretmossa	Stubbe
<i>Plagiomnium affine</i>	skogspraktmossa	
<i>Polytrichum juniperinum</i>	enbjörnmossa	Plana hållar, silikatsten.
<i>Racomitrium elongatum</i>	spärraggmossa	Plana hållar, silikatsten.
<i>Racomitrium heterostichum</i>	bergaggmossa	Plana hållar, silikatsten.
<i>Racomitrium lanuginosum</i>	grå raggmossa	Plana hållar, silikatsten.

Område 2:

Bålabackens nordvästsluttning, översållad med mindre block, uppenbarligen både diabas och silikatbergart. Området avgränsas i öster med en lodrät brant i silikatsten. Stenväggen är inte mer än ett par meter hög, ovanför vidtar flackare terräng. Området är beskogat av ung, tämligen gles skog; bok och avenbok. Enstaka medelålders ekar finns också. Mossfloran är om inte artrik så i alla fall kvantitativt rik. Fällar av *Dicranum scoparium* (kvastmossa), *D. majus* (stor kvastmossa), *Hylocomium splendens* (husmossa), *Hypnum cupressiforme* (cypressfläta), *Isothecium*-arterna (mus- och råttsvansmossa), *Rhytidiadelphus loreus* (västlig hakmossa), *Pleurozium schreberi* (väggmossa), *Polytrichum formosum* (skogsbjörnmossa) täcker stenarna.

<i>Dicranum majus</i>	stor kvastmossa	På stenblock och mark.
<i>Frullania dilatata</i>	hjälmfrullania	Epifyt på ek.
<i>Isopterygium elegans</i>	platt skimmermossa	På stenblock.
<i>Lophozia silvicola</i>	skogsflikmossa	Sippertyta, bergväggen.
<i>Metzgeria furcata</i>	bandmossa	Epifyt på ek.
<i>Paraleucobryum longifolium</i>	skärbladsmossa	På stenblock.
<i>Plagiothecium succulentum</i>	praktsidenmossa	Bergväggen.
<i>Ptilidium pulcherrimum</i>	tät fransmossa	Epifyt på ek, på stubbar.
<i>Racomitrium aciculare</i>	bäckraggmossa	Sippertyta, bergväggen
<i>Rhytidiadelphus loreus</i>	västlig hakmossa	På stenblock och mark.

Område 3:

Omgivningarna kring den lilla gölen. Gölen har uppenbarligen haft lägre vattenstånd tidigare. Döda bokar och björkar står med stammarna i vattnet och skvallrar om att vattnet höjts. Vass håller på att växa ut från norra sidan.

<i>Aulacomnium palustre</i>	räffelmossa	Vid kanten av gölen.
<i>Calliergon cordifolium</i>	kärredmossa	Vid kanten av gölen.

<i>Calliergonella cuspidata</i>	spjutmossa	Vid kanten av gölen.
<i>Chiloscyphus polyanthos</i>	bäckblekmossa	Vid kanten av gölen, på trädbaser och nerfallna grenar.
<i>Dicranella cerviculata</i>	myrsmaragdmossa	Trä i sent nedbrytningsstadium.
<i>Dicranum bonjeanii</i>	kärrkvastmossa	Vid kanten av gölen.
<i>Dicranum fuscescens</i>	bergkvastmossa	På enstaka diabasblock.
<i>Dicranum polysetum</i>	vågig kvastmossa	Vid kanten av gölen.
<i>Drepanocladus exannulatus</i>	kärrkrokmosa	Vid kanten av gölen.
<i>Isoetecium myosuroides</i>	mussvansmossa	På stenblock.
<i>Lepidozia reptans</i>	fingermossa	Trälega.
<i>Leucobryum glaucum</i>	blåmossa	Vid kanten av gölen.
<i>Lophocolea bidentata</i>	spetsblekmossa	Vid kanten av gölen.
<i>Paraleucobryum longifolium</i>	skärbladsmossa	På stenblock.
<i>Plagiomnium undulatum</i>	vågig praktmossa	Vid kanten av gölen.
<i>Plagiothecium laetum</i>	vedsidenmossa	Trälega.
<i>Polytrichum commune</i>	stor björnmossa	Vid kanten av gölen.
<i>Rhytidiadelphus loreus</i>	västlig hakmossa	På mark och block.
<i>Sphagnum fimbriatum</i>	fransvitmossa	Vid kanten av gölen.
<i>Sphagnum inundatum</i>	grodvitmossa	Vid kanten av gölen.

Område 4:

Mestadels beskogat med bok, enstaka äldre ekar. Flera diabasryggar går tvärs genom området i sydöst-nordvästlig riktning, med sänkor emellan. En av de kraftigare ligger strax söder om gölen. Området avgränsas i söder mot Stoltaslätt diabasbrott.

<i>Bartramia pomiformis</i>	kuddäppelmossa	Diabas, de mest skuggade ställena.
<i>Dicranoweisia cirrata</i>	kustsnurrmossa	Diabas, i sprickor.
<i>Dicranum polysetum</i>	vågig kvastmossa	Mark, tallskog.
<i>Frullania dilatata</i>	hjälmfrullania	Epifyt på ek.
<i>Homalothecium sericeum</i>	guldlockmossa	Diabas, på två ställen, mkt sparsamt.
<i>Isopterygium elegans</i>	platt skimmermossa	Diabas.
<i>Metzgeria furcata</i>	bandmossa	Epifyt på f a ek.
<i>Plagiochila porelloides</i>	liten bräkenmossa	Diabas.
<i>Plagiothecium laetum</i>	vedsidenmossa	På ved, diabas.
<i>Plagiothecium succulentum</i>	praktsidenmossa	Diabas.
<i>Polytrichum commune</i>	stor björnmossa	Mark.
<i>Scleropodium purum</i>	pösmossa	Mark.
<i>Sphagnum girgensohnii</i>	granvitmossa	Sumpdråg.
<i>Sphagnum palustre</i>	sumpvitmossa	Sumpdråg.
<i>Tortula ruralis</i>	takskruvmossa	Epifyt på ek, endast ett träd.
<i>Orthotrichum sp</i>	hättemossa	Epifyt på ek, mkt sparsamt.

Område 5:

Alsumpskog med välutvecklade socklar omflutna av vattenspeglar, troligen lång kontinuitet. *Mnium hornum*, *Plagiothecium*-arter och *Sphagnum*-arter dominerar mossfloran på alsocklarna.

<i>Amblystegium riparium</i>	vattenkrypmossa	På mark och grenar.
<i>Amblystegium subtile</i>	trädkrypmossa	På bark nära basen, sparsamt.
<i>Calliergonella cuspidata</i>	spjutmossa	På mark, fuktigt.
<i>Chiloscyphus polyanthos</i>	bäckblekmossa	På bark och nerfallna grenar, fuktigt.
<i>Dicranum majus</i>	stor kvastmossa	På mark.
<i>Fontinalis antipyretica</i>	stor näckmossa	På nerfallna grenar i kärret, m el m submers.
<i>Leucobryum glaucum</i>	blåmossa	Enstaka tuvor på alsocklarna.
<i>Plagiomnium undulatum</i>	vågig praktmossa	Enstaka tuvor i alsumpskogens omgivningar.
<i>Plagiothecium curvifolium</i>	klosidenmossa	På alsocklarna.
<i>Sphagnum squarrosum</i>	spärrvitmossa	I alsumpskogen med omgivningar.
<i>Thuidium tamariscinum</i>	stor tujamossa	I alsumpskogen med omgivningar.

Område 6:

Övergiven åkerlycka omslingrad av ett stengärde, samt de närmaste omgivningarna inkluderande ett något sankare parti i sydväst med en rännil som delvis tycks vara ganska nygrävd eller åtminstone nyligen fördjupad. Tendens till lite rikare fältskikt just där med blåsippa och gulplister. Kraftigt nerfall av löv förhindrar utveckling av en rikare mossflora i bottenskiktet. Ogräsarter som *Brachythecium rutabulum* (stor gräsmossa) dominerar.

<i>Atrichum undulatum</i>	vågig sågmossa
<i>Calliergon cordifolium</i>	kärnskedmossa
<i>Lophocolea bidentata</i>	spetsblekmossa
<i>Rhytidiadelphus squarrosus</i>	gräshakmossa
<i>Sphagnum fimbriatum</i>	fransvitmossa

Område 7:

Diabasbrottet med närmaste omgivningar, endast översiktligt genomgången. Samtliga arter funna växande på mer eller mindre grovt diabaskross.

<i>Barbula unguiculata</i>	stor neonmossa
<i>Brachythecium albicans</i>	blek gräsmossa
<i>Bryum argenteum</i>	silverbryum
<i>Ceratodon purpureus</i>	brännmossa
<i>Lophocolea bidentata</i>	spetsblekmossa
<i>Pellia epiphylla</i>	fickpellia
<i>Polytrichum juniperinum</i>	enbjörnmossa
<i>Polytrichum piliferum</i>	hårbjörnmossa
<i>Tortula subulata</i>	jordskruvmossa

Område 8:

Svag sluttning ner mot havet söder om brottet. Diabasryggar liksom i område 4. Mot stranden storblockig terräng. Bokskog med inslag av avenbok på några ställen. På sina ställen riklig förekomst av myskmadra. Även murgröna och kaprifol. Starkt nedfall av framför allt bok- men även eklöv förhindrar utveckling av en rik mossflora i bottenskiktet. *Dicranoweisia cirrata* (kustsnurrmossa) växer rikligt i sprickor och rännor på diabasblocken. *Ptilidium ciliare* (stor fransmossa) och *Bryum capillare* (skruvbryum) växer på krönen av diabasryggarna och klättrar tidvis ner på sidorna tillsammans med *Hypnum cupressiforme* (cypressfläta).

<i>Brachythecium salebrosum</i>	skogsgräsmossa	Mark och stubbar.
<i>Dicranoweisia cirrata</i>	kustsnurrmossa	Diabasblock.
<i>Dicranum majus</i>	stor kvastmossa	Vid basen av diabasryggar.
<i>Dicranum polysetum</i>	vågig kvastmossa	Torrare skogsmark.
<i>Frullania dilatata</i>	hjälmfrullania	Epifyt på ek i skyddat läge, sparsamt.
<i>Metzgeria furcata</i>	bandmossa	Epifyt på f a ek.
<i>Plagiomnium cuspidatum</i>	lundpraktmossa	Diabasrygg.
<i>Racomitrium heterostichum</i>	bergraggmossa	Diabasblock.
<i>Rhodobryum roseum</i>	rosmossa	Vid basen av en diabasrygg.
<i>Rhytidiadelphus loreus</i>	västlig hakmossa	På mark och krönet av diabasblock.

Område 9:

Längst i söder övergiven betesmark som ännu inte är igenvuxen. Högre upp ungskog av viden och asp. Diabasbrottets dräneringssystem tycks ha passerat här. I västra kanten mer eller mindre sankt alkärr, dikade.

<i>Aulacomnium palustre</i>	räffelmossa	Fuktig ängsmark.
<i>Brachythecium oedipodium</i>	spretgräsmossa	Stenblock med tunn jordlager, igenväxande ängsmark.
<i>Brachythecium populeum</i>	parkgräsmossa	Trädbas.

<i>Brachythecium velutinum</i>	sammetsgräsmossa	Trädbas (asp).
<i>Eurhynchium praelongum</i>	spärrsprötmossa	Sumpskog
<i>Lophocolea bidentata</i>	spetsblekmossa	Medelmyggen i växna ängsmarker och backar.
<i>Pellia epiphylla</i>	fickpellia	Sumpskog.
<i>Plagiomnium undulatum</i>	vågig praktmossa	Sumpskog.
<i>Rhytidiadelphus squarrosus</i>	gräshakmossa	Igenväxande ängsmark.
<i>Scleropodium purum</i>	pösmossa	Mark.
<i>Weissia brachycarpa</i>	hinnkrusmossa	Slänt nära stenbrottet.

Område 10:

Strandzonen med hållar av diabas och silikatbergart. Samtliga fynd på strandhållar. Mest anmärkningsvärt är fyndet av *Platygyrium repens* (kopparglansmossa). Det är en art som är mindre allmän och som i regel växer på trädstammar. Här växte den emellertid på sten i stänkzonen.

<i>Bryum alpinum</i>	kopparbryum	strandhållar
<i>Dicranoweisia cirrata</i>	kustsnurrmossa	strandhållar
<i>Drepanocladus exannulatus</i>	kärrkrokmosa	hållkar
<i>Platygyrium repens</i>	kopparglansmossa	sten i stänkzonen
<i>Pohlia nutans</i>	vanlig nickmosa	strandhållar
<i>Orthotrichum</i> sp	hättemossa	sten i stänkzonen

Inventeringen utfördes i mitten av oktober 1988 på uppdrag av länsstyrelsen i Karlskrona. Den föranleddes av att det ansökts om utökad stenbrytningsverksamhet.

Nils Cronberg, Inst f systematisk botanik, Lunds Universitet, Östra Vallgatan 20, 223 61 Lund

NÖDINGE 1989-04-02, ruta +4f.

Vi vandrade norrut längs bäcken i Vinningsbodalen i Bohus. Vädret var mycket fint. Solsken den mesta tiden med avbrott för årets första snöbyar.

Bäcken löper här genom blålera. Skogen består av hassel, lind, alm m fl ädla lövträd.

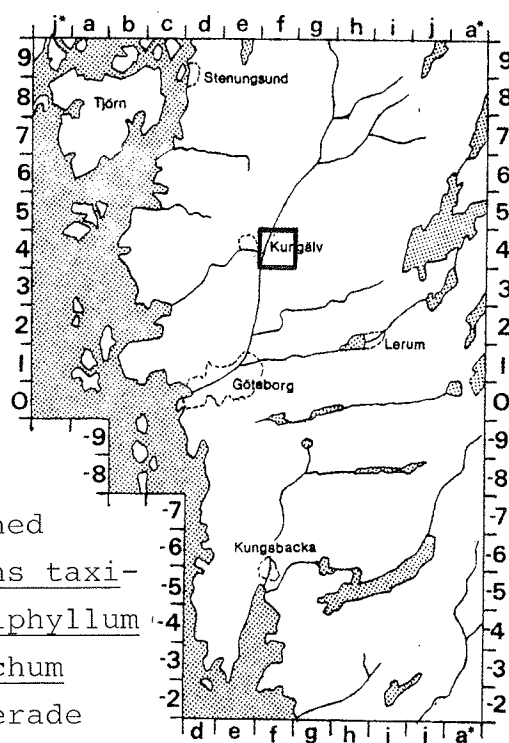
Mossfloran i de rasbenägna lerbranterna ned mot bäcken var ej så varierande. Fissidens taxifolius, Rhytidiadelphus triquetrus, Cirriphyllum piliferum, Barbula unguiculata samt Atrichum undulatum fanns bland de arter som dominerade bäckravinen.

I bergsbranten fanns den guldglänsande Plagiothecium latebricola i stor mängd. Här växte även Rhabdoweissia crispata, Grimmia hartmanii och Bryum capillare. Något uppströms bäcken växte Preissia quadrata. Florans sammansättning är intressant och här krävs ytterligare besök i framtiden. Uppe vid kvarndammarna förevisades ett stort bestånd av Sphagnum strictum.

Nu begav vi oss tillbaka till bilarna och, till sist, bar det av mot den tilltänkta matplatsen. Den ligger i Nödinge socken, vid ett gammalt grustag strax söder om Vimmersjön, och hyser ett bestånd av Goodyera repens som trivs här i all avskildhet.

Efter den goda maten gick vi ned och mossade. Encalypta streptocarpa satt på några cementblock, Dolichotheca striatella på gren, fuktigt, och Schistostega pennata i klippskrevor. I dikesrenen fanns en massförekomst av Blasia pusilla och vackert fertil Dicranella rufescens.

Sedan var det dags för myräventyr och då åkte vi upp och parkerade vid Dammekärrsstugan i samma område. Först gick vi över ett fattigkärr utan några speciella arter, sedan kom vi upp på en långsträckt högmoss söder om Gåsemossen. Här växte de vanligaste

högmossearterna. I en torvgrav, något för djup (jag vet), fanns Sphagnum inundatum. I mossens södra del breder myrliljan ut sig. Här växte Splachnum ampullaceum samt en, i fält obestämbar, bredbladig liten akrokarp. Det visade sig vara Tayloria tenuis. Mig veterligen ligger enda tidigare förekomsten i vårt inventeringsområde vid Bohus fästning.

Man har gått fram med en 400 kilowatts högspänningsledning i vår väg. Den har gett Campylopus pyriformis och C. introflexus livsrum.

På begäran visades Tetraplodon mnioides. Vi förstod nu varför endast ett fåtal lokaler med denna art hittats tidigt på våren; den saknar sporhus då, och är mycket svårlokaliserad.

Nu följde vi kraftledningsgatan norrut och sneddade ned mot Gåsemossen. Den visade sig vara en mycket artrik högmosse med flera Cephalozia-arter, Mylia anomala och Hypnum imponens. Bland vitmossorna kan nämnas Sphagnum fuscum, S. rubellum, S. subnitens och S. fallax.

Dagens ruta innehåller två stycken, redan tidigare inventerade, lokaler för Campylopus atrovirens. Då dessa artlistor medtogs rasade rutans artantal i höjden rejält; 39 levermossor och 150 bladmossor inklusive sphagna. Totalt 189 arter.

PETER SÖGÅRD

KLÖVEDAL (TJÖRN) 1989-04-16.

Vi var bara två stycken som inventerade denna ruta, +8j*. Meteorologernas utlovade hagelskurar uteblev, och istället var det ljummet i luften och solen sken. Sprayflaskan var till stor hjälp idag, för det var länge sedan nederbörd föll senast.

Längst ute på Tjörns nordvästra hörn ligger Halsbäcks naturreservat. Av informationstavlan framgår att de värden som främst betingar en reservatsbildning utgörs av "landskapsbilden" och således inte av några speciella djur- eller växtförekomster.

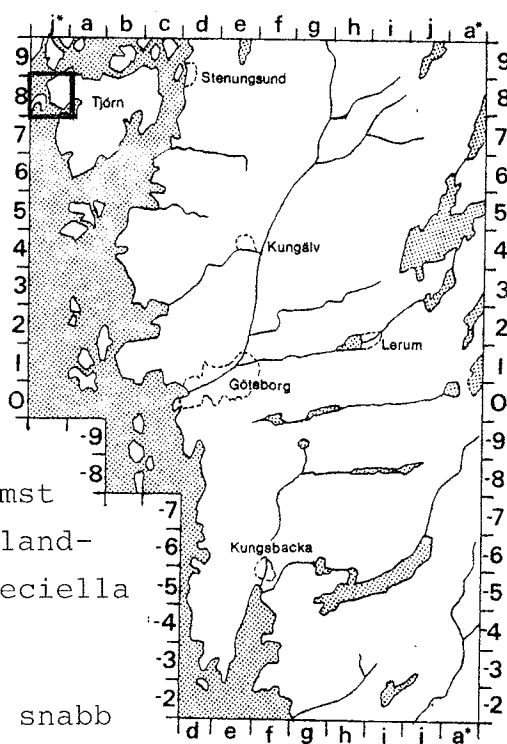
Dagen började med ett avkört avgasrör. En snabb diagnos fastställde att det endast var böjen som hade lossat för att de muttrar som höll den hade ramlat bort. Sådana fanns dock att få i närmsta hus, där också den nyss uppstigne sonen ideellt ställde upp som montör.

Bilen parkerades i en almlund med ett hav av gullvivor. Över huvud taget såg vi gott om gullvivor, blåsippor och Rhytidiadelphus triquetrus denna söndag i april.

En liten bäck hyste väldiga mängder Fontinalis antipyretica, ja alla bäckar här var fulla av Fontinalis. Dessutom Porella cordeana samt Fissidens taxifolius på brinken. Vid sidan om bäcken Mercurialis.

Promenaden påbörjades in i det ganska vidsträckta reservatet och Frullania fragilifolia, tillsammans med Porella platyphylla, upptäcktes på en solexponerad, brant berghäll invid den grusväg vi promenerade på. Dicranum bonjeani ersatte D scoparium i reservatets fuktigare delar.

På grund av sjukdomar, resor, felaktiga prioriteringar mm blev uppslutningen på årsmötet inte vad den borde varit. Det genomfördes i alla fall som planerat, med den mörkbruna hästen med jättelång svans som justeringsman. Och vi borde inte ha blivit

speciellt förvånade när han visade att han aktivt ville delta i beslutsprocessen, vald i demokratisk ordning som han var. Fast hans kompisar hade ju inte där att göra.

En skalgrusbank gav Thuidium philiberti, Campylium stellatum, Weissia controversa och Drepanocladus revolvens.

På en berghäll med skalkalk satt Encalypta streptocarpa, Tortella tortuosa, T fragilis samt Barbula convoluta och unguiculata.

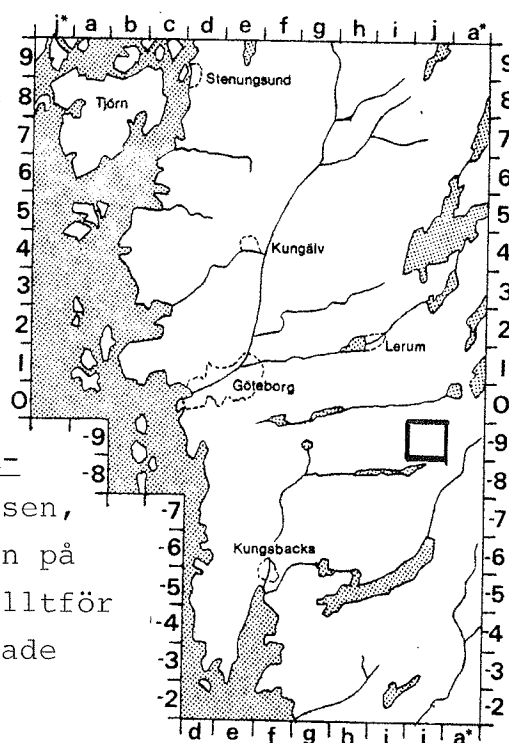
Efter att ha tagit oss genom många björnbärssnår och slånbuskage nådde vi stranden där på ett par berghällar växte Bryum algovicum samt Amblystegium serpens var litorale, där den senare vållade oss en hel del huvudbry, ty både beträffande habitus och cellform påminde den om en Pseudoleskeella.

Vi fann 24 olika arter levermossor och 114 bladmossor, totalt 138 arter. Det borde dock gå att komplettera artantalet med t ex fler sphagna och åkermossor. Deltagare Evastina och skribenten Pär.

BJÖRKETORP 1989-04-30, ruta -9j.

Evastina, Roger Gahnertz, dagens skribent Pär samt Birgitta Karlsson inledde med ett besök på Brearemossen öster om Bugärde. Vädret var vackert, om än det var något kylslaget, denna morgon.

På skuggsidan av en gärdesgård fann Evastina Barbilophozia hatcheri. Intressant var den rikliga förekomsten av Nardia compressa i Mörkarebäcken på väg upp mot mossen, annars bjöd varken mossen eller bäcksänkan på mycket annat än trivialiteter. Den inte alltför vanliga Nardian, som i denna bäck dominerade fullständigt, var dock illa anfrätt!

Skogs- och myrvattnets humusämnen hade brunfärgat mossan, som dessutom hade sina blad mer eller mindre bortfrätta. Många skott såg ut som bruna trådar då i stort sett endast stammen fanns kvar. Är det en hög koncentration av humussyror som ger ett sådant resultat?

På i övrigt kala hållar i ett forsavsnitt av bäcken fanns ganska mycket Kiaeria blyttii.

Den traktorstig som vi använde för att ta oss tillbaka till utgångspunkten, gården Kåhult, formligen bekläddes av Diplophyllum obtusifolium samt en synnerligen välväxt Oligotrichum hercynicum. Hurra, den i exkursionsprogrammet utlovade oligotrichumstigen var funnen! Dessutom på stigen Ditrichum heteromallum och Nardia scalaris. Calypogeia integristipula satt skuggigt i stigen kant.

En lönn vid bondgården var värd för Leucodon sciuroides, Homalothecium sericeum, Ortotrichum affine & lyelli samt Bryum flaccidum. Fika intogs i en solig, idyllisk, typisk svensk hage; leve det öppna landskapet!

För att om möjligt skrapa ihop några fler arter, togs bilen till Järvstorp ca 1,5 km söder om Brearemossen. På Ryggtjärns västsida

fanns löftesrika branter, men dessa härbärgerade snarare en stor kvantitet mossor än en stor artrikedom. Speciellt några arter var väl företrädda, nämligen Bartramia pomiformis, Isopterygium elegans, Anastrophyllum minutum och Lophozia incisa.

Pohlia sphagnicola hittades bland skott av Sphagnum imbricatum vid kanten av tjärnen. Denna art är troligen ganska vanlig, men förbisedd av oss. Den är späd och bladen sitter glest på skottet.

Dagens riktiga högmosse fann vi söder om Ryggatjärn. Där fanns en standarduppsättning av högmossearter. Vi sökte förgäves efter Sphagnum fuscum men fann istället levermossorna Cephalozia con-nivens, C loitlesbergeri, Kurzia pauciflora och Odontoschisma sphagni. Evastina tog med en Splachnum med ofullgångna kapslar hem för odling.

Vi fann 33 levermossarter och 78 bladmossor och sphagna, totalt 111 arter och ett bra facit med tanke på de undersökta biotoper-nas fattigdom.

MOSSORNAS VÄNNERS EXKURSION TILL MÖLNBO MARMORBROTT, 23/4 -89.

En kylig aprilsöndag samlades några tappra mossvänner i Mölnbo. Målet var Mölnbo marmorbrott, som genomströvades utan att några större antal bryologer förlorades i de gamla schakten. Inte heller skrämdes vi iväg av en hotfull markägare med dito hund. (Vi hade faktiskt inte tänkt fiska i kalkbrottet.) I denna spännande miljö lyckades vi även leta upp några mossor, exempelvis Aloina rigida, Campylium calcareum och Homomallium incurvatum, vilka noga avprickades eftersom de utlovats i exkursionsannonsen. Dessutom Tortella inclinata, vilken inte hittats i Stockholms län tidigare. Vi hittade också många andra roliga saker, men det låter vi vara en hemlighet. Du som inte var med kan ju åka och titta själv!

Lars H.

MOSSORNAS VÄNNERS EXKURSION TILL SÖDRA ÖSTERGÖTLAND, 19-21/5 -89.

Denna exkursion, som även var en mosskurs vid Tollare folkhögskola, inleddes på fredag kväll, när ett gäng utschasade Stockholmare, dvs. Birgit, Bo, Gabriel, Gunnel, Gunvor, Lars och Zera, möttes av en utsökt kvällsmåltid under bar himmel hos Gudrun och Karlerik på gården Skog. Senare på kvällen såg vi oss omkring i gårdens omgivning, diskuterade lite mossor och annat och sjönk så småningom in i våra drömmar.

På lördagen begav vi oss till Humlehögsravinen, en fin canyon ett par mil bort. Där repeterade vi upp vanligare arter och tittade på flera mossor som var nya för flera av oss, som Trichocolea tomentella, Lejeunea cavifolia, Riccardia latifrons, Amblystegium fluviatile, Rhynchostegium riparioides, Ctenidium molluscum och Plagiothecium ruthei. En tur till Sveriges äldsta ek hann vi också med och självklart hade vi sol hela dagen.

Under söndagen tittade vi bland annat på en rolig klippbrant (Svinberget), där man kunde hitta Grimmia torquata, Amphidium mougeotii och A. lapponicum. Strax intill växte också

Rhodobryum roseum med gott om kapslar, en inte alltför vanlig syn. Racomitrium affine konstaterades här, liksom på ett par andra platser. Arten är ju numera tämligen lätt att känna igen sedan Racomitrium heterostichum-komplexet utretts av Arne Frisvoll.

På gården Skog växte Racomitrium elongatum, en ganska vanlig art på uppstickande hållar i odlingslandskapet.

Ett stort tack till Gudrun och Karlerik för en mycket trevlig och givande helg.

Lars H.

Höstprogram Göteborg 1989

Söndagen den 17 september. Prässebo, ruta +9i.

Hittar vi Tetraplodon idag när vi besöker den rysansvärda Mordgäldsskogen? Är Storemossen i södra kanten av rutan en vacker, intakt högmosse eller en tråkig, utdikad sumphög, och många, många fler frågor har vi inför vår exkursion till denna spännande ruta. Sven Bergqvist tar emot din anmälan på 0523-32022.

Söndagen den 1 oktober. Fotskäl, ruta -5a*.

Första anhalten blir kyrkan. Förbi ringlar den lilla ån Surtan, som väl inte lär kunna undgå vår granskning. Vad som därefter blir, avgör Evastina. Anmäl till henne på tel. 031-462423.

Söndagen den 15 oktober. Hemsjö, ruta +3a*.

Som vanligt är kyrkan samlingspunkt även för mossvännerna. Rutan innehåller gott om sjöstränder samt två myrar, Felaremossen och Slättas mosse. Ganska kuperad terräng. Vi hoppas dock på lite lokaltips från traktens botanister. Anmälan göres till Pär, tel. 031-129483.

Söndagen den 29 oktober. Alingsås, ruta +5a*.

Även denna exkursion går till Alingsåstrakten. Vi möter upp lokalbefolkningen ca 09.45 vid Landskyrkan och bestämmer tillsammans dagens lokaler. Anmäl till Peter Sögård, tel. 0500-41136.

Söndagen den 12 november. Torsby, ruta +4c.

Om inte klimatet är för bistert så inventerar vi, under Harry Anderssons ledning, de intressanta markerna runt Staby och Kärna. Harrys telefonnummer är 0303-92635.

RING OCH ANMÄL ER SÅ ATT VI KAN BERÄKNA RÄTT ANTAL BILAR! TA MED LUPP, PLASTPÅSAR, STÖVLAR, MATSÄCK. SAMLINGSPLATS OCH -TID FÖR SAMTLIGA EXKURSIONER: Botaniska institutionen, 09.00. VÄL MÖTT!

Höstprogram Stockholm 1989

Söndagen den 24 september

Exkursion till trakterna kring Ekskogen (stationen före Kårsta, Roslagsbanan). I detta område finns ännu rester av det gamla odlingslandskapet kvar. Mossfloran är inte särskilt väl känd, men under de senaste åren har arter som Phascum floerkeanum, Splachnum rubrum och Herzogiella turfacea hittats här. Det lär väl bli svårt att återfinna dessa, men den varierande naturen i området gör att dagen säkert blir givande. För information om tider m.m., ring Lars Hedenäs veckan före (t. 08/6664214-arb., 7786134-hem).

Måndagen den 16 oktober

Dags att börja höstens kvällsaktiviteter. Det vore bra om vi under denna första kväll kunde diskutera hur vi vill att Mossornas Vänner i Stockholm ska utveckla sig. Kanske kan vi organisera en del saker på ett bättre sätt ? Har vi för många exkursioner ? Vem sätter ihop program ? M.m.

Riksmuseet (botaniska museet) kl. 19.00.

Endangered Bryophytes in Europe – Causes and Conservation

Floravårdskommittén för mossor organiserar ett internationellt symposium under ovanstående rubrik (Europas hotade mossor – hotbild och skyddsåtgärder) i Uppsala 24–28 september 1990.

Under symposiet kommer föreläsningar med följande temata att hållas:

1. Hotade arters status och utbredning.
2. Hotade och minskande arters populationsbiologi och genetik.
3. Mossor i en föränderlig miljö – invasion och utrotning.
4. Floravård och åtgärder för framtiden.

Programmet kommer också att inkludera två exkursioner och posterpresentation. Symposiet kommer att hållas på engelska.

Personer som vill ha mer information kan vända sig till Tomas Hallingbäck. Önskan om att medverka i form av föreläsning eller poster bör anmälas till Tomas senast 15 december 1989.

Adress: Symposium on Endangered Bryophytes, c/o Tomas Hallingbäck, SLU, Institutionen för Ekologi och miljövard, Box 7072, 750 07 Uppsala.

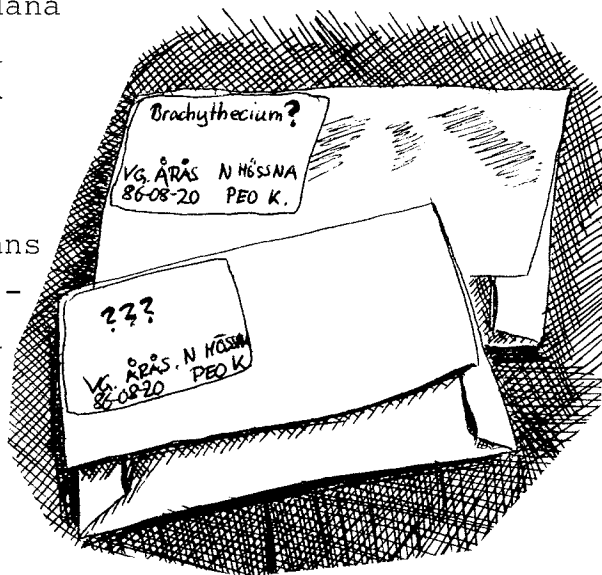
Floravårdskommittén för mossor

Nils Cronberg, Lunds universitet
Lena Gustafsson, SLU, Ultuna
Tomas Hallingbäck, SLU, Ultuna
Lars Hedenäs, Stockholms universitet
Lars Söderström, Umeå universitet

Bestämningsservice

Många mossvänner har säkert en hög med obestämda kollektioner undanstoppade hemma i byrålådan. De är sådana man inte själv har kunnat placera i rätt familj eller släkte, eller kanske en artbestämning som man inte är helt säker på och skulle vilja få kontrollerad. Därför finns M.V.s bestämningsservice inom vilken man kan korrespondera med ett antal personer, referenter, och skicka kollektioner till dem. På listan som följer nedan framgår vem man kan anlita för sina problemkollektioner.

För att servicen skall fungera gäller följande regler:

1. Bifoga returporto.
2. Materialet skall vara torrt när det skickas så att det inte ligger och möglar i brevlådan om referenten skulle råka vara bortrest.
3. Antalet kollektioner man får skicka till en och samma person i samma sändning maximeras till fyra stycken.
4. Servicen gäller i första hand inom-nordiskt material. Önskas hjälp med utom-nordiskt material kontaktar man referenten ifråga först.
5. Så noggranna insamlingsuppgifter som möjligt bifogas, t ex om lokalens läge, substrat, följeväxter m m.
6. För en del mossor, särskilt levermossor som Cephalozia och Cephaloziella, är det viktigt att vid insamling försöka hitta fertilt och fruktbärande material, då de könliga detaljerna ofta är diagnostiska för de olika arterna.

Listan över referenter är ofullständig, så vill du ta ansvar för ett släkte eller en familj som du tycker att du behärskar väl, så hör av dig till red:s adress.

NYBÖRJARREFERENTER (Obs. den geografiska belägenheten!)

Nils Cronberg	-Dalby
Pär Johansson	-Göteborg
Göran Sidenvall	-Arvika
Bengt Gunnar Jonsson	-Umeå

BLADMOSSOR

Fissidens	-vakant
Seligeriaceae	-Per Olof Nyman
Dicranaceae	-vakant
Pottiaceae	-vakant
Schistidium	
Racomitrium	-Hans Blom
Grimmia	-Peter Carlsson
Bartramiaceae	-Sven Fransén
Bryum	
Ulota	-Peter Sögård
Orthotrichum	-Gerard Kristensson
Pleurokarpa bladmosser	-Lars Hedenäs

LEVERMOSSOR

Lophozia	
Barbilophozia	
Orthocaulis	
Bållevermosser utom Riccia	-Lars Söderström
Cephalozia	
Cephaloziella	-Kell Damsholt
Riccia, och övr. levermosser	-Tomas Hallingbäck

SPHAGNUM

Nybörjare, material N om Limes N.	-Susanne Rundlöf
Nybörjare, " S " " "	-Harry Andersson
Avancerade (dvs om man har jobbat tidigare med släktet)	-Kjell Flatberg

ADRESSER till ovanstående personer finner ni i medlemsförteckningen.